

УДК 347.91/95

Г. В. Луцькакандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького

ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН ЗА УЧАСТЮ ЖИТЕЛІВ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА ВНУТРІШНЬОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Розглядаються особливості цивільно-процесуального регулювання, встановлені у зв'язку із тимчасовою окупацією частини території України. Дається характеристика зазначених процесуальних особливостей – специфічних процесуальних процедур як основи для диференціації цивільного судочинства. Приділяється увага дослідженню тимчасової окупації частини території України як різновиду цивільно-процесуальних юридичних фактів. Визначаються елементи (суб'єкт, об'єкт, юридичний факт) цивільно-процесуальних правовідносин з урахуванням запроваджених особливостей їх процесуального регулювання. Звертається увага, що особливе процесуальне регулювання запроваджено з метою забезпечення прав і свобод громадян, які проживають на тимчасово окупованій території України, зокрема для забезпечення здійснення права власності на нерухоме майно (в т.ч. вчинення правочинів щодо нерухомого майна) та права на спадкування, а також встановлення фактів народження і смерті на тимчасово окупованій території. Обґрунтовано, що проаналізованими спеціальними цивільно-процесуальними нормами фактично було оформлено диференціацію цивільного судочинства як форми охорони і захисту цивільних прав громадян, які проживають на тимчасово окупованій території. Доведено наявність підстав для виділення у зв'язку з цим відповідних категорій цивільних справ, для яких законом було встановлено особливі процедури їх розгляду.

Зроблено висновок, що у зв'язку з тимчасовою окупацією частини території України, на якій припинили роботу органи державної влади, в т.ч. суди, державою було запроваджено особливе цивільно-процесуальне регулювання правовідносин, в яких один з елементів (суб'єкт, об'єкт, юридичний факт) прив'язано до тимчасово окупованої території України, шляхом встановлення спеціальних правил, які визначають підсудність цивільних справ, які раніше були підсудні розташованим на тимчасово окупованій території судам. Також було визначено специфічну юридичну процедуру встановлення в судовому порядку фактів народження і смерті громадян на тимчасово окупованій території України. Зазначеними спеціальними цивільно-процесуальними нормами фактично було оформлено диференціацію цивільного судочинства як форми охорони і захисту цивільних прав громадян, які проживають на тимчасово окупованій території.

Ключові слова: цивільне судочинство, цивільно-процесуальне регулювання, цивільні справи, диференціація, судові процедури, особливості судового розгляду, підсудність, тимчасово окупована територія.

Актуальність теми. Наслідком тимчасової окупації внаслідок збройної агресії з боку Російської Федерації у 2014 році частини території України (Автономної Республіки Крим та міста Севастополя) стало припинення дії на зазначеній території державних органів та органів місцевого самоврядування, утворених відповідно до Конституції та законів України, в т.ч. су-

дів. У зв'язку з цим Законом України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15 квітня 2014 року № 1207-VII (далі – Закон) було встановлено особливий правовий режим на цій території та визначено особливості додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина. Зокрема у зв'язку з неможливістю здійснювати правосуддя судами Автономної Республіки Крим та міста

Севастополя на тимчасово окупованих територіях, Законом змінено територіальну підсудність судових справ, підсудних розташованим на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя судам, та забезпечено розгляд цивільних справ, підсудних місцевим загальним судам, розташованим на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, – місцевими загальними судами міста Києва, що визначаються Апеляційним судом міста Києва (ст. 12).

Пізніше тимчасово окупованими територіями із зазначених підстав також було визнано окремі райони, міста, селища і села Донецької та Луганської областей, в яких відповідно до Закону України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей» 16 вересня 2014 року № 1680-VII запроваджується особливий порядок місцевого самоврядування, до моменту виведення усіх незаконних збройних формувань, російських окупаційних військ, їх військової техніки, а також бойовиків та найманців з території України та відновлення повного контролю України за державним кордоном України (Постанова Верховної Ради України «Про визнання окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської областей тимчасово окупованими територіями» від 17 березня 2015 року № 254-VIII).

У зв'язку з практичними проблемами, що почали виникати при державній реєстрації актів цивільного стану в громадян, які проживають на тимчасово окупованій території України, зокрема в Автономній Республіці Крим, місті Севастополі та в окремих районах, містах, селищах і селах Донецької та Луганської областей, з метою оптимізації процесу отримання свідоцтв про народження, про смерть для осіб, які проживають на тимчасово окупованій території України [1], 4 лютого 2016 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України щодо встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України», яким ЦПК України було доповнено статтею 257-1 «Особливості провадження у справах про встановлення факту народження або

смерті особи на тимчасово окупованій території України». Згідно із зазначеними особливостями заява про встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України, визначеній Верховною Радою України, подається до будь-якого суду за межами такої території України незалежно від місця проживання заявника.

Стан дослідження. Особливості цивільно-процесуального регулювання правовідносин за участю жителів тимчасово окупованої території України пов'язані із механізмом цивільно-процесуального регулювання та диференціацією цивільного судочинства, окремі аспекти яких розглядали зокрема такі вчені-процесуалісти, як В.І. Бобрик, О.Г. Братель, В.М. Горшеньов, Ю.В. Єфимова, В.М. Жуйков, В.В. Комаров, С.О. Короєд, О.О. Кармаза, В.Г. Перепелюк, Т.В. Сахнова, О.В. Слепченко, Г.А. Цірат, праці яких й стали теоретичною основою нашого дослідження.

Проте зазначені вище особливості процесуального регулювання територіальної юрисдикції цивільних справ, підсудних судам на тимчасово окупованих територіях, а також особливості провадження у справах про встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України, встановлення законом яких зумовлено юридичним фактом тимчасової окупації, в юридичній літературі не досліджувались з точки зору диференціації цивільного судочинства та удосконалення цивільно-процесуального регулювання цивільних процесуальних правовідносин, в яких один чи кілька елементів (суб'єкт – мешканець тимчасово окупованої території; об'єкт – нерухоме або спадкове майно знаходиться на тимчасово окупованій території України або дії мали місце на зазначеній території; юридичний факт – факт народження або смерті мав місце на тимчасово окупованій території України) прив'язаний до тимчасово окупованої території України. Адже саме завдяки цивільній процесуальній формі в більшості випадків можливо належно забезпечити здійснення та захист цивільних прав мешканців тимчасово окупованих територій та спрогнозувати динаміку розвитку зазначених цивільних

процесуальних правовідносин з метою забезпечення ефективного виконання завдань цивільного судочинства.

З огляду на зазначене, встановлення та характеристика зазначених процесуальних особливостей – специфічних процесуальних процедур як основи для внутрішньої диференціації цивільного судочинства та вдосконалення цивільно-процесуального регулювання й ставить за мету наша стаття.

Виклад основного матеріалу. Спершу зазначимо, що науковці в структурну систему механізму цивільного процесуального регулювання включають наступні процесуально-правові засоби: норми цивільного процесуального законодавства; цивільні процесуальні юридичні факти; цивільні процесуальні правовідносини; цивільні процесуальні процедури; судові акти правозастосування [2, с. 9].

З огляду на це зауважимо, що такий юридичний факт – подію, як тимчасову окупацію частини території України, варто віднести до складових цивільних процесуальних юридичних фактів [3, с. 93], адже зазначена подія як конкретна життєва обставина передбачена нормами цивільного процесуального права (одні процесуальні норми закріплені в Законі, інші – в ЦПК України), з якою пов'язується можливість виникнення цивільних процесуальних правовідносин (порушення цивільної процесуальної діяльності, розгляд і вирішення цивільної справи). І хоча вказаний юридичний факт й є передумовою виникнення цивільних процесуальних правовідносин, варто погодитись із думкою, що особливість такої події в тому, що події самі по собі не викликають процесуальних наслідків; вони можуть бути тільки приводом до вчинення відповідних дій учасниками процесу. Для прояву цивільної процесуальної дієздатності необхідне вчинення особою дій у вигляді звернення до суду з відповідною заявою або вчинення судом процесуальних дій з метою залучення її до участі в процесі в якості відповідного учасника цивільного процесу [3, с. 94, 95].

Як нами було зазначено вище, запроваджене в ст. 12 Закону та ст. 257-1 ЦПК України цивільне процесуальне регулювання одним чи кількома елементами

прив'язане до тимчасово окупованої території України (суб'єктом, об'єктом, юридичним фактом). Таке правове регулювання у вигляді окремих цивільно-процесуальних процедур як процесуально-правового засобу механізму цивільно-процесуального регулювання, дещо нагадує підхід, який покладено в основу законодавства певної країни при формуванні системи норм, що регулюють підсудність спорів з іноземним елементом судам цих країн (інститут міжнародної підсудності як складова міжнародного цивільного процесу) [4, с. 152]. В міжнародному цивільному процесі під підсудністю цивільних справ з іноземним елементом розуміють компетенцію судів певної держави щодо розгляду та вирішення цивільних справ і виконання окремих процесуальних дій за участю іноземного елемента [5, с. 271]. І хоча в досліджуваних нами цивільно-процесуальних правовідносинах неможна вести мову про «іноземний елемент» та про «міжнародне приватне право», проте встановлені в ст. 12 Закону та ст. 257-1 ЦПК України цивільно-процесуальні норми чітко і однозначно дають нам підстави виокремлювати такі структурні елементи правовідносин, як суб'єкт, об'єкт та юридичний факт (суб'єкт – мешканець тимчасово окупованої території; об'єкт – нерухоме або спадкове майно знаходиться на тимчасово окупованій території України або дії мали місце на зазначеній території; юридичний факт – факт народження або смерті мав місце на тимчасово окупованій території України). Зазначені цивільно-процесуальні норми встановлюють виключення цивільних справ з підсудності судів, розташованих на тимчасово окупованих територіях України, та відносять ці справи до підсудності судів, розташованих поза межами тимчасово окупованих територій (або до підсудності місцевих загальних судів міста Києва, або місцевих загальних судів Донецької і Луганської областей).

Причому таке цивільно-процесуальне регулювання, як вбачається з положень Закону, запроваджене з метою забезпечення прав і свобод громадян, які проживають на тимчасово окупованій території України, особливо це стосується здійснення права власності на нерухоме

майно (в т.ч. вчинення правочинів щодо нерухомого майна) та права на спадкування, що є інститутами цивільного права (а диференціація приватного права як раз й зумовлює диференціацію цивільного судочинства [6, с. 54–55; 7, с. 6–10]). І тут ми погоджуємось з провідними вченими-процесуалістами, що цивільне процесуальне право як самостійна галузь права у механізмі правового регулювання пов'язана з галузями матеріального права функціонально. Ці функціональні зв'язки виявляються у факті застосування судом та іншими органами цивільної юрисдикції норм матеріального права при розгляді й вирішенні цивільних справ (визнання права; визнання правочину недійсним; припинення дії, яка порушує право тощо). А оскільки охоронні правовідносини стають об'єктом процесуального впливу – предметом судового або іншого юридичного розгляду і потребують для своєї реалізації специфічного комплексу норм процесуального права, що регулюють специфічні юридичні процедури [8, с. 62].

Саме зазначені «специфічні юридичні процедури» в цивільному судочинстві, з яких ми й почали наше дослідження, на нашу думку, дозволяють вести мову про диференціацію цивільного судочинства за особливостями провадження в окремих категоріях цивільних справ [9, с. 28]. Причому термін «судова справа» доцільно розуміти як правове питання, що виникло із певного виду матеріальних правовідносин і передане на розгляд суду цивільної, господарської чи адміністративної юрисдикції [10, с. 9–10]. Ми підтримуємо думку, що класифікація судових справ може бути як простою (однорівневою), так і складною (багаторівневою). Потреби сучасного цивільного судочинства обумовлюють те, що будь-яка однорівнева класифікація судових справ не дасть змогу адекватно досягнути її завдань [9, с. 29]. При цьому найпоширенішим критерієм виділення груп судових справ є зміст (характер, природа) матеріальних правовідносин, який традиційно розкривають через такі елементи: предмет правовідносин, суб'єктний склад, об'єкт захисту тощо [11, с. 44]. Зазначені елементи повністю накладаються на виділені нами раніше елементи цивіль-

но-процесуальних правовідносин, адже як суб'єктний склад, так й об'єкт захисту пов'язаний із фактом тимчасової окупації частини території України, що спричинило неможливість звернення громадян до судів, розташованих на зазначеній території. І саме для таких цивільно-процесуальних відносин законодавцем було запроваджено особливе правове регулювання, що й дозволяє нам говорити про існування нової категорії цивільних справ. До речі, назва статті 257-1 ЦПК України «Особливості провадження у справах про встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України» вже сама собою свідчить про існування в цивільному судочинстві такої категорії цивільних справ, як «справи про встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України». А ст. 12 Закону дає підстави для виділення таких категорій справ, як «цивільні справи, підсудні місцевим загальним судам, розташованим на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя».

В юридичній літературі як раз із різноманіттям судових справ пов'язується диференціація процесуальних форм їх розгляду з метою його прискорення, полегшення отримання судового захисту заінтересованими особами [12, с. 48–49]. Наявність судових процедур в межах виду провадження і в межах тієї чи іншої стадії процесу є зовнішнім виразом внутрішньої диференціації цивільної процесуальної форми [13]. Диференціація судових процедур, як зазначають деякі науковці, має зумовлюватись передусім специфікою предмета спору та складністю справи. Тобто при розгляді конкретної справи і здійсненні правосуддя в цілому має максимально досягатися мета цивільного судочинства з мінімізацією часу та матеріальних витрат, адже неоднорідність цивільних справ (як за характером спору, так й за складністю), які підлягають розгляду і вирішенню в судах, має передбачати наявність різних шляхів досягнення цілей правосуддя, оптимальних (пристосованих) для тієї чи іншої категорії справ [14, с. 330].

Саме процедура, з одного боку, здатна стати ефективним критерієм внутрішньої

диференціації цивілістичного процесу – без загрози його диверсифікації, а з іншого – зіграти роль «поєднуючого мосту» між різними формами і способами захисту, забезпечення реалізації прав, свобод, законних інтересів [15]. Водночас, як вважають провідні вчені-процесуалісти, зміни та доповнення у випадку необхідності мають бути внесені лише до тієї групи норм, яка регулює відносини з визначення та розпорядження предметом позову й правомочності суду при ухваленні рішення [16, с. 90].

При цьому одні науковці виділяють лише окремі особливості розгляду деяких категорій справ, які можуть стосуватися підсудності, судових витрат, строків розгляду, звернення рішення до виконання і т.п. [17, с. 193–194], а інші науковці подають значно розширений перелік таких особливостей, які можуть міститись у спеціальних статтях цивільного процесуального законодавства, зокрема: 1) питання підсудності; 2) суб'єктів права звернення до суду та інших учасників процесу; 3) строки звернення до суду; 4) можливі способи захисту; 5) особливості доказування (правила про допустимість засобів доказування, про розподіл між сторонами обов'язку доказування і т.і.); 6) особливості негайного виконання рішення і набрання ним законної сили; 7) особливості оскарження рішення чи обмеження його преюдиціальної сили (встановлення заборони на апеляційне чи касаційне оскарження або можливість оскарження лише в частині встановлених фактів); 8) особливості встановлення порядку і способу виконання рішення (виконання під умовою); 9) особливості одночасного чи окремого покладення на позивача обов'язків, а на відповідача прав; 10) інші особливості розгляду окремої категорії справ [18, с. 162].

Науковці називають спеціальні норми, що встановлюють специфіку розгляду справ, правилами, які застосовуються при розгляді та вирішенні справ певної матеріально-правової природи. Основною ознакою цього виду спеціальних норм є обмеження сфери застосування – вони діють при розгляді будь-якої конкретної категорії справ, наприклад, тільки трудових або тільки сімейних [19, с. 245].

Зазначені окремі особливості у вигляді спеціальних норм повністю притаманні встановленим статтею 257-1 ЦПК України особливостям провадження у справах про встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України. Так, зазначеною статтею 257-1 ЦПК України визначено: а) суб'єктів звернення до суду із заявою про встановлення факту народження особи або смерті на тимчасово окупованій території України (батьки, родичі, їхні представники або інші законні представники дитини, або родичі померлого або їхні представники) та підсудність таких справ (до будь-якого суду за межами тимчасово окупованої території) (ч. 1); б) строки розгляду таких справ (невідкладно з моменту надходження відповідної заяви до суду) (ч. 2); в) правило про негайне виконання ухваленого рішення суду про встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України (ч. 4); г) правило про негайну видачу копії судового рішення після його проголошення (що виключає можливість проголошення лише його вступної та резолютивної частини) (ч. 5).

Подібні особливості у вигляді спеціальних норм встановлено також й у ст. 12 Закону, згідно з якими змінено територіальну підсудність судових справ, підсудних розташованим на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя судам, та віднесено їх розгляд до місцевих загальних судів міста Києва (який визначає Апеляційний суд міста Києва). Тобто і в цьому випадку можна вести мову про існування таких категорій цивільних справ, як «справи, підсудні розташованим на тимчасово окупованій території судам». Причому, якщо йдеться про цивільні справи, підсудні розташованим на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя судам, то підсудність цих справ віднесено до місцевих загальних судів міста Києва (ст. 12 Закону). Якщо ж йдеться про підсудність цивільних справ, підсудних місцевим загальним судам, розташованим у районі проведення антитерористичної операції (окремі райони Донецької і Луганської областей), то територіальна підсудність таких цивільних справ визна-

чена іншим місцевим судам на території Донецької і Луганської областей згідно з розпорядженням голови Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 02.09.2014 № 2710/38-14 [20].

Зазначені спеціальні правила передусім забезпечили реалізацію права на судовий захист жителям тимчасово окупованих територій, зокрема в частині дотримання принципу доступності правосуддя, сутність якого науковці пов'язують з відсутністю надзвичайних, необґрунтованих правових та практичних перешкод для розгляду справи в суді [21, с. 242, 245] та розглядають цей принцип як таке правило, відповідно до якого усяка зацікавлена особа вправі звернутися в порядку, передбаченому законом, до суду за захистом прав й інтересів та відстоювати їх у судовому процесі [22, с. 106–107], що є передусім необхідним для юридичного встановлення в судовому порядку фактів народження і смерті особи на тимчасово окупованих територіях України.

Підтримуючи наукові думки О.О. Кармази стосовно охорони та захисту цивільних прав громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території [23], зазначимо, що охорона та захист цивільних прав у цивільному процесі громадян України, які проживають (мешкають) на окупованій території України, здійснюється на підставі загальних норм Цивільного процесуального кодексу України та спеціальних норм, встановлених в Законі, у спосіб та в межах, визначених національним законодавством України.

Висновки. Таким чином, у зв'язку з тимчасовою окупацією частини території України, на якій припинили роботу органи державної влади, в т.ч. суди, державою було запроваджено особливе цивільно-процесуальне регулювання правовідносин, в яких один з елементів (суб'єкт, об'єкт, юридичний факт) прив'язано до тимчасово окупованої території України, шляхом встановлення спеціальних правил, які визначають підсудність цивільних справ, які раніше були підсудні розташованим на тимчасово окупованій території судам. Також було визначено специфічну юридичну процедуру вста-

новлення в судовому порядку фактів народження і смерті громадян на тимчасово окупованій території України. Зазначеними спеціальними цивільно-процесуальними нормами фактично було оформлено диференціацію цивільного судочинства як форми охорони і захисту цивільних прав громадян, які проживають на тимчасово окупованій території. Це дало нам підстави для виділення у зв'язку з цим відповідних категорій цивільних справ, для яких було передбачено особливі процедури їх розгляду. Така диференціація цивільного судочинства, на наше переконання, дозволяє максимально забезпечити цивільні права мешканців тимчасово окупованих територій та підвищити ефективність цивільної процесуальної форми в цілому.

Список використаної літератури:

1. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України щодо встановлення факту народження або смерті на тимчасово окупованій території України» № 3171 від 22.09.2015. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56595.
2. Невестюк С. В. Механізм цивільного процесуального регулювання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. К., 2016. 210 с.
3. Братель О. Г. Юридичні факти – події як складова цивільних процесуальних юридичних фактів. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки. 2015. Випуск 4. Том 1. С. 93–97.
4. Цірат Г. А. Міжнародна підсудність. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2009. Випуск 84 (Частина II). С. 151–160.
5. Проблемы науки гражданского процессуального права / В. В. Комаров, В. А. Бигун, В. В. Баранкова; Под ред. проф. В. В. Комарова. Харьков: Право, 2002. 440 с.
6. Слепченко Е. В. Гражданское судопроизводство: проблемы единства и дифференциации: монография. СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2011. 499 с.
7. Чечина Н. А. Предмет и система гражданского процессуального права. Актуальные проблемы гражданского процесса / Под ред. В. А. Мусина. СПб., 2002. С. 6–10.

8. Комаров В. В. Вчення про предмет цивільного процесуального права. Правова доктрина – основа формування правової системи держави: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю НАПрН України та обговоренню п'яти том. моногр. «Правова доктрина України», Харків, 20–21 листоп. 2013 р. / Нац. акад. прав. наук України. Харків, 2013. С. 58–62.
9. Бобрик В. І. Внутрішня диференціація цивільного та господарського процесу. Цивілістична процесуальна думка. 2015. № 1. С. 26–31.
10. Уніфікація і диференціація процедур цивільного, господарського та адміністративного судочинства: монографія / за заг. ред. В. І. Бобрика. К.: НДІ приват. права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2014. 202 с.
11. Ефимова Ю. В. Специалізація гражданско-процесуальної діяльності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.15. Саратов, 2005. 212 с.
12. Судебная реформа в прошлом и настоящем / В. М. Жуйков, И. В. Гессен. М.: Статут; РАП, 2007. 415 с.
13. Сахнова Т. В. Курс гражданского процесса: теоретические начала и основные институты. М.: Волтерс Клувер, 2008. 696 с.
14. Короєд С. О. Спрощення судових процедур як окремий напрям оптимізації цивільного процесу України. Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 57. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2012. С. 328–332.
15. Сахнова Т. Судебные процедуры (о будущем цивилистического процесса). Арбитражный и гражданский процесс. 2009. № 2. С. 9–14.
16. Курс цивільного процесу: підручник / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін.; за ред. В. В. Комарова. Х.: Право, 2011. 1352 с.
17. Юридическая процессуальная форма: теория и практика / Под общ. ред. П. Е. Недбайло и В. М. Горшенева. М.: Юрид. лит., 1976. 280 с.
18. Бобрик В. І. Галузеве матеріально-правове забезпечення цивільного процесуального законодавства. Митна справа. Спеціальний випуск. 2014. С. 158–163.
19. Баулин О. В. Методика определения особенностей рассмотрения отдельных категорий гражданских дел. Актуальные проблемы гражданского права и процесса: Сборник материалов Международной научно-практической конференции. Вып. 1 / Отв. ред. Д. Х. Валеев, М. Ю. Челышев. М.: Статут, 2006. С. 244–249.
20. Про визначення територіальної підсудності справ: розпорядження голови Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 02.09.2014 № 2710/38-14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v2710740-14#Text>.
21. Судебная власть / Под ред. И. Л. Петрухина. М.: ООО «ТК Велби», 2003. 720 с.
22. Решетникова И. В., Ярков В. В. Гражданское право и гражданский процесс в современной России. М.: НОРМА, 1999. 302 с.
23. Кармаза О. О. Забезпечення цивільних прав громадян в умовах дії правового режиму на тимчасово окупованій території України: загальнотеоретичні положення нотаріального процесу. Публічне право. 2015. № 3. С. 305–312.

Lutska G. V. FEATURES OF CIVIL PROCEDURAL REGULATION OF LEGAL RELATIONS WITH THE PARTICIPATION OF RESIDENTS OF THE TEMPORARILY OCCUPIED TERRITORIES OF UKRAINE AS A BASIS FOR INTERNAL DIFFERENTIATION OF CIVIL PROCEEDINGS

Peculiarities of civil procedural regulation established in connection with the temporary occupation of part of the territory of Ukraine are considered. The characteristic of the specified procedural features - specific procedural procedures as a basis for differentiation of civil proceedings is given. Attention is paid to the study of the temporary occupation of part of the territory of Ukraine as a kind of civil procedural legal facts. The elements (subject, object, legal fact) of civil-procedural legal relations are determined taking into account the introduced features of their procedural regulation. Attention is drawn to the fact that special procedural regulations have been introduced to ensure the rights and freedoms of citizens living in the temporarily occupied territory of Ukraine, in particular to ensure the exercise of property rights (including real estate transactions) and the right to inherit, as well as establishing the facts of birth and death in the temporarily occupied territory.

It is substantiated that the analyzed special civil procedural norms actually formalized the differentiation of civil proceedings as a form of protection and defense of civil rights of citizens living in the temporarily occupied territory. The existence of grounds for allocating the relevant categories of civil cases in this connection, for which the law has established special procedures for their consideration, has been proved. It is concluded that in connection with the temporary occupation of the part of the territory of Ukraine, where the state authorities have stopped working, including courts, the state has introduced a special civil procedural regulation of legal relations, in which one of the elements (subject, object, legal fact) is tied to the temporarily occupied territory of Ukraine, by establishing special rules that determine the jurisdiction of civil cases, which previously they were defendants in the courts located in the temporarily occupied territory. A specific legal procedure for establishing in court the facts of birth and death of citizens in the temporarily occupied territory of Ukraine was determined. These special civil procedural norms actually formalized the differentiation of civil proceedings as a form of protection and defense of civil rights of citizens living in the temporarily occupied territory.

Key words: *civil proceedings, civil procedure regulation, civil cases, differentiation, court procedures, peculiarities of court proceedings, jurisdiction, temporarily occupied territory.*